

การพัฒนาแบบสำรวจสัมพันธภาพครอบครัวไทย

พรรณี ภาณุวัฒน์สุข, สคม.
อมรากุล อินโชนนท์, ค.ม.
ธัญลักษณ์ แก้วเมือง, ศศ.ม.

กาญจนา วณิชรมณีย์, วท.ม.
ชิตชนก โอภาสวัฒนา, ศศ.ม.

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาแบบสำรวจสัมพันธภาพในครอบครัวไทย

วัสดุและวิธีการ ศึกษาระหว่างเดือน สิงหาคม-ธันวาคม ๒๕๕๓ แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ขั้นตอน
ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาความตรงเชิงเนื้อหาโดยการประชุมร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิ 2 ครั้ง และทดสอบอำนาจ
จำแนกด้วยค่าสถิติที่ ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาความตรงเชิงโครงสร้างด้วยเทคนิคกลุ่มรู้ชุด 2 ครั้ง และทดสอบ
ความเที่ยงของเครื่องมือด้วยสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของครอนบาค

ผล เครื่องมือเป็นแบบมาตรวัดประมาณค่า มี 23 ข้อคำถาม ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ
ความเอื้ออาทร ความผูกพัน และการให้เกียรติ ซึ่งกันและกัน การสื่อสารของสมาชิกภายในครอบครัว
การทำกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกในครอบครัว และ การรู้จักบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว
ค่าอำนาจจำแนกในแต่ละข้อคำถามมีค่าสูงอย่างมีนัยสำคัญ ค่าความสอดคล้องภายในของแบบสำรวจทั้ง
ฉบับคำนวณโดยใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของครอนบาค มีค่าเท่ากับ 0.92 การตรวจสอบความตรง
เชิงโครงสร้างทางทฤษฎีโดยวิธีเทคนิคกลุ่มรู้ชุด พบว่าแบบสำรวจทั้งฉบับมีค่า ความตรงเชิงโครงสร้างทาง
ทฤษฎีสูงอย่างมีนัย

สรุป แบบสำรวจสัมพันธภาพครอบครัวไทยเป็นเครื่องมือที่มีความน่าเชื่อถือสามารถนำไปใช้เป็น
แบบสำรวจสัมพันธภาพครอบครัวไทยได้และควรพัฒนาแบบวัดฉบับมาตรฐานด้วยการวิจัยเชิงสำรวจในการ
หาเกณฑ์ปกติ และคะแนนจุดตัดในกลุ่มประชากรไทย

คำสำคัญ : ครอบครัว แบบสำรวจ สัมพันธภาพ

Development of the family's relationship questionnaire among Thai family

Pannee Panuwatsuk, MA.

Kanchana Wanitrommanee, M.Sc.

Amarakul Inochanon, MA.

Chidchanok Opaswattana, M.Ed.

Thanyalak Kaewmuang, MA.

Abstract

Objective To develop the family's relationship questionnaire among Thai family.

Materials and methods The study was done during August-December 2010. The study composed of 2 steps as follow. The first step, content validity was examined by the experts who met 2 times, and the discrimination indices were analyzed by t-test statistical. The second step, construct validity was study through the known group technique for 2 times, and the validity was analyzed by Cronbach's alpha coefficient.

Results The instrument was a rating scale questionnaire and composed of 23 items. The questionnaire comprised of 4 domains namely; care, respect and empathy, communication among the members in family, join activities together among the members in family, and rate response among the member in family. The discrimination indices of each item have been highly significant. The internal consistency of this questionnaire was calculated by the Cronbach's alpha coefficient and the entire assessment scale was 0.92. The construct validity of the entire assessment scale tested by the known-group technique, and the questionnaire had highly significant.

Conclusion The family's relationship questionnaire is a reliable instrument for measuring the relationship in Thai family. The questionnaire should be developed to be the standard questionnaire, and the survey research should be used to find out the norm and cut-off scores in Thai people.

Key words : family, questionnaire, relationship

บทนำ

ครอบครัวเป็นสถาบันสังคมที่มีความสำคัญเปรียบเสมือนจักรกลชิ้นแรกที่ทำหน้าที่หล่อหลอมบุคลิกภาพของบุคคลให้เป็นไปตามที่สังคมต้องการนำไปสู่การดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข¹ จากการศึกษาดัชนีด้านสัมพันธภาพที่อบอุ่นในครอบครัวพบว่ามีค่าดัชนีลดลงจากร้อยละ 80.85 ในปี พ.ศ. ๒๕๓๙ เหลือ 70.77 ในปี พ.ศ. ๒๕๔๕ โดยพบว่า การอยู่ร่วมกันและความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในครอบครัวที่อบอุ่นเริ่มเสื่อมสลาย ความผูกพันและความเกื้อกูลกันลดลงเนื่องมาจากความจำเป็นทางเศรษฐกิจบังคับให้สมาชิกต้องพึ่งตนเองมากขึ้น การสื่อสารกันในครอบครัวลดลง ขาดการดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาการทอดทิ้งผู้สูงอายุ ความรุนแรงทั้งในครอบครัว และสังคม² มีการศึกษาผลกระทบของสถานการณ์สมรสและสัมพันธภาพระหว่างบิดามารดาต่อการติดยาของนักเรียนพบว่า การหย่าร้างของบิดามารดา ทำให้นักเรียนเสี่ยงต่อการติดยาเป็น 1.8 เท่า และนักเรียนที่มีสัมพันธภาพระหว่างบิดามารดาไม่ดีเสี่ยงต่อการติดยาเป็น 3.64 เท่า³ จากการศึกษาวิจัยทางครอบครัวไทยในยุคโลกาภิวัตน์ของสำนักส่งเสริมสถาบันครอบครัว ในปี พ.ศ. ๒๕๕๐ ชี้ให้เห็นว่า ค่านิยมของสังคมไทยเรื่องบริโภคนิยม เพศ และคุณธรรมจริยธรรมเปลี่ยนแปลงไปซึ่งส่งผลกระทบต่อแบบแผนการดำเนินชีวิตของครอบครัว และค่านิยมที่เกิดขึ้นทั้งระบบ ผลคือเกิดความสั่นคลอนในสถาบันครอบครัวโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านโครงสร้าง ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในครอบครัว⁴ ใน

ขณะที่สัมพันธภาพที่อบอุ่นในครอบครัวจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สมาชิกในครอบครัวมีความมั่นคงในอารมณ์สามารถเผชิญกับปัญหาต่างๆ ในสังคมได้เต็มที่ สมาชิกสามารถทำบทบาทหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม มีการปรับตัวอย่างสร้างสรรค์ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเป็นส่วนหนึ่งที่เกื้อกูลสังคมได้อย่างมีคุณธรรม⁵ ที่สำคัญสัมพันธภาพเป็นสิ่งที่สามารถสร้างได้ถ้าครอบครัวได้รับการประเมินปัญหาและการสนับสนุนทางสังคมอย่างถูกต้องเพียงพอ^{6,7}

ในประเทศไทยได้ทำการสำรวจสัมพันธภาพของครอบครัวไทยจากทั้งหน่วยงาน ในภาครัฐ และเอกชนตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๒ เป็นต้นมา เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสู่การจัดสวัสดิการทางสังคมและสร้างดัชนีภาวะอยู่ดีมีสุขของประชาชนโดยอาศัยเครื่องมือมาตรฐานจากต่างประเทศ เช่น แบบประเมิน Family Attachment Changeability Index ของ McCubbin⁸ และแบบประเมินการทำหน้าที่ของครอบครัวโดย ศิริกุล อิศรานุรักษ์และคณะ⁹ นอกจากนี้ยังมีการศึกษาสัมพันธภาพครอบครัวเชื่อมโยงกับการเกิดปัญหาสุขภาพทางร่างกายและปัญหาสุขภาพจิตในกลุ่มผู้ป่วย วัยรุ่น และผู้สูงอายุแต่เป็นการศึกษาเฉพาะกรณี โดยมุ่งหวังในการหาปัจจัยเสี่ยงที่ก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจ¹⁰ ปัจจุบันยังไม่มีเครื่องมือประเมินสัมพันธภาพครอบครัว การพัฒนาเครื่องมือที่มีความเที่ยง มีความตรง ที่ระบุได้ว่าครอบครัวใดมีปัญหาสัมพันธภาพจะช่วยในการประเมินปัญหาและความต้องการการแก้ไขภายในครอบครัวได้ การวิจัยในครั้งนี้จึงต้องการพัฒนาแบบสำรวจสัมพันธภาพในครอบครัวเพื่อใช้ประเมินสัมพันธภาพครอบครัวไทย

วัสดุและวิธีการ

เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนาแบบสำรวจ
สัมพันธภาพในครอบครัวไทยมีการพัฒนาเครื่องมือ
ตามลำดับดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การพัฒนาเครื่องมือ

1.1 การทบทวนวรรณกรรมตามลักษณะ
ขององค์ประกอบของครอบครัวที่มีสัมพันธภาพที่ดี
ลักษณะของครอบครัวที่เข้มแข็ง ดัชนีชี้วัดความอยู่ดี
มีสุขของประชาชนด้านชีวิตครอบครัวไทย ลักษณะ
ครอบครัวอบอุ่น การสื่อสารในครอบครัว และ
พฤติกรรมที่แสดงออกถึงสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว
จากนักวิชาการในประเทศและต่างประเทศ

1.2 กำหนดขอบเขต (domain) ของ
แบบสำรวจสัมพันธภาพครอบครัวไทยตามนิยามที่
ได้สังเคราะห์แล้ว

1.3 สร้างข้อคำถามและกำหนดชนิดของ
แบบวัดเป็นแบบประมาณค่าเพื่อวัดระดับความคิดเห็น
ที่มีมาตรวัด 5 ระดับตั้งแต่ 1 เห็นด้วยน้อยที่สุด
จนถึง 5 เห็นด้วยมากที่สุด

1.4 นำแบบสำรวจหาค่าความตรง
เชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพจิตจาก
กรมสุขภาพจิต 5 คน ด้านประชากรศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล 1 คน ด้าน
สังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์ 1 คน และการวิจัยและสถิติ
ประยุกต์จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 1 คน

ขั้นตอนที่ 2 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. ศึกษาค่าอำนาจจำแนกของแบบ
สำรวจ จำนวน 2 ครั้ง เพื่อให้มีข้อคำถามที่มี ค่า
อำนาจจำแนกสูงโดยกลุ่มตัวอย่างคัดเลือกจาก

อาสาสมัครที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการมีคุณสมบัติดังนี้
อายุ 15 ปีขึ้นไป เป็นสมาชิกในครอบครัว เชื้อชาติไทย
ไม่มีปัญหาด้านการสื่อสาร ครั้งแรกกลุ่มตัวอย่าง
คือบุคลากรสังกัดกระทรวงศึกษาธิการจำนวน 60 คน
และครั้งที่สองกลุ่มตัวอย่างคือบุคลากรสังกัด
กรมสุขภาพจิต จำนวน 34 คน และประชาชนในชุมชน
ตอนเมืองจำนวน 36 คน รวม 70 คน จะ
วิเคราะห์แบบสำรวจเป็นรายข้อโดยใช้เทคนิคร้อยละ
27 โดยจะนำคะแนนเฉลี่ยจากการทดสอบมาเรียง
ลำดับจากมากไปหาน้อย และตัดข้อคำถามที่มีค่า
อำนาจจำแนกน้อย ($t < 1.75$) ออก

2. ตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้าง
ด้วยเทคนิคกลุ่มรู้จัก จำนวน 2 ครั้ง เพื่อปรับปรุง
คุณภาพของแบบสำรวจและให้ได้ค่าความตรง
เชิงโครงสร้างของแบบสำรวจสูง กลุ่มตัวอย่างจะถูก
สอบถามข้อมูลด้านสัมพันธภาพของครอบครัวก่อน
การเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูล อย่างน้อย 3 แหล่ง
ดังนี้ 1. ผู้นำชุมชน/แกนนำชุมชน 2. หัวหน้างาน
3. หัวหน้าสถานีอนามัย 4. เพื่อนบ้าน 5. เพื่อนร่วมงาน
6. สมาชิกในครอบครัว และ 7. เจ้าหน้าที่องค์การ
บริหารส่วนตำบล จากนั้นจะขออนุญาตจากกลุ่ม
ตัวอย่างที่ยินยอมโดยจะให้ทำแบบสำรวจสัมพันธภาพ
และสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อยืนยันข้อมูลที่ได้ ครั้งแรก
กลุ่มตัวอย่างที่มีสัมพันธภาพครอบครัวไม่ดีจาก
ประชาชนในชุมชนดินแดง เขตดินแดง 10 คน ชุมชน
เดลีเบลล์ เขตดุสิต 11 คน รวม จำนวน 21 คน
และกลุ่มตัวอย่างที่มีสัมพันธภาพครอบครัวดีจาก
บุคลากรสังกัดกระทรวงสาธารณสุข จำนวน 21 คน
และครั้งที่สองกลุ่มตัวอย่างที่มีสัมพันธภาพครอบครัว
ไม่ดี คือบุคลากรสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ 4 คน
ประชาชนในชุมชนบางลิทอง 14 คน และกลุ่ม
ตัวอย่างสัมพันธภาพครอบครัวดี คือบุคลากรสังกัด

กระทรวงกลาโหม 9 คน และผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จำนวน 9 คน รวม 36 คน

3. ตรวจสอบความสอดคล้องของแบบสำรวจฉบับ 23 ข้อ กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยประชาชนชุมชนบางสีทอง บุคลากรสังกัดกระทรวงกลาโหม 40 คน นักเรียนที่กำลังศึกษาในชั้นมัธยมศึกษา 40 คน และนักศึกษาที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรีและปริญญาโท 40 คน บุคลากรสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ 40 คน รวม 160 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนกด้วยสถิติ t และความตรงเชิงโครงสร้างด้วยเทคนิคกลุ่มรูชิต หาค่าความสอดคล้องภายในด้วย Cronbach's alpha coefficient

ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล เก็บข้อมูลระหว่างเดือนสิงหาคม-ธันวาคม ๒๕๕๓

ผลการศึกษา

ขั้นตอนที่ 1: การศึกษาความตรงเชิงเนื้อหาพบว่า แบบสำรวจสัมพันธภาพครอบครัวไทยเป็นแบบมาตรวัดประมาณค่า มีข้อคำถาม 46 ข้อ และประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ความผูกพัน เอื้ออาทร และการให้เกียรติซึ่งกันและกัน จำนวน 14 ข้อ การสื่อสารกันภายในครอบครัว จำนวน 12 ข้อ การทำกิจกรรมร่วมกันในครอบครัว จำนวน 8 ข้อ และการรู้จักบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว จำนวน 12 ข้อ

ขั้นตอนที่ 2: นำแบบสำรวจฉบับ 46 ข้อไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 60 คน เป็นเพศหญิง

ร้อยละ 81.0 อายุเฉลี่ย 37.2 ปี ทุกรายได้พอใช้แต่ไม่เหลือเก็บ ร้อยละ 60.5 เป็นครอบครัวเดี่ยว ที่เหลือเป็นครอบครัวขยาย มีสมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย 5.2 คน ร้อยละ 75.0 จบการศึกษาระดับปริญญาตรี และที่เหลือจบระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เมื่อนำแบบสำรวจไปทดลองในกลุ่มตัวอย่างพบว่า ค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้ออยู่ระหว่าง 0.47-11.25 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ตัดข้อคำถามที่มีค่าอำนาจจำแนกน้อยกว่า 1.75 ออก ได้แก่ข้อคำถามข้อที่ 11, 23, 24, 30, 38, 41, 45 เหลือแบบสำรวจฉบับ 39 ข้อ นำแบบสำรวจผ่านความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเพื่อตัดข้อคำถามที่มีความคล้ายคลึงกันออกไป ได้ข้อคำถาม 25 ข้อ ทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 70 คน ซึ่งเป็นเพศหญิงร้อยละ 60.4 เพศชายร้อยละ 39.6 อายุเฉลี่ย 42.8 ปี ร้อยละ 65.0 มีรายได้พอใช้และเหลือเก็บ ร้อยละ 20.0 มีรายได้พอใช้แต่ไม่เหลือเก็บ ร้อยละ 15.0 มีรายได้ไม่พอใช้ ร้อยละ 70.5 เป็นครอบครัวเดี่ยว ร้อยละ 20.0 เป็นครอบครัวขยาย และร้อยละ 9.5 เป็นครอบครัวที่มีแต่พี่น้องอาศัยอยู่ด้วยกัน สมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย 4.95 คน ร้อยละ 90.0 จบการศึกษาระดับปริญญาตรี และร้อยละ 10.0 มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่าค่าอำนาจจำแนก มีค่าอยู่ระหว่าง 1.71-15.12 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทำการตัดข้อคำถามที่มีค่าอำนาจจำแนกต่ำกว่า 1.75 ออก ได้แก่ข้อคำถามข้อที่ 14, 46 เหลือข้อคำถาม 23 ข้อ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แบบประเมินสัมพันธภาพครอบครัวไทยจำแนกตามองค์ประกอบ ค่าอำนาจจำแนก และ ความเห็นผู้เชี่ยวชาญ

ข้อที่	ข้อความถาม	ครั้งที่ 1		ครั้งที่ 2		ครั้งที่ 3	
		(46 ข้อ)		(39 ข้อ)		(25 ข้อ)	
		t	ตัดออก	โดย	ผู้เชี่ยวชาญ	t	ตัดออก

องค์ประกอบที่ 1 : ความผูกพัน เอื้ออาทรและการให้เกียรติซึ่งกันและกัน

1	ท่านรู้สึกสบายใจเมื่อได้อยู่กับครอบครัว	8.93	-	คงไว้	10.25	-
2	ในครอบครัวท่านมีการถนอมน้ำใจกัน ไม่ทำร้ายจิตใจกัน	11.19	-	คงไว้	15.12	-
3	ในครอบครัวท่านมีการแสดงออกถึงความรัก ความนับถือต่อกันภายในครอบครัว เช่นไหว้ผู้ใหญ่ หรือการสัมผัสกันอย่างอ่อนโยน	8.87	-	คงไว้	8.88	-
4	สมาชิกในครอบครัวมีการให้อภัยต่อกัน	8.55	-	คงไว้	8.22	-
5	ในครอบครัวของท่านมีการดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน ไม่ทอดทิ้งกัน	10.86	-	คงไว้	11.46	-
6	ในครอบครัวของท่านมีการแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้ง ภายในครอบครัวด้วยเหตุผลโดยไม่ใช้ความรุนแรง	9.56	-	คงไว้	9.70	-
7	ในครอบครัวของท่านมีการดูถูกหรือไม่ให้เกียรติกัน	6.25	-	คงไว้	6.26	-
8	ในครอบครัวของท่านสมาชิกมีความซื่อสัตย์ต่อกัน เช่นไม่โกหก ไม่ลักขโมย ไม่โกง ไม่นอกใจกัน	8.91	-	คงไว้	8.50	-
9	มีการชื่นชม ยกย่อง เมื่อสมาชิกในครอบครัวทำความดี	7.34	-	คงไว้	10.25	-
10	สมาชิกในครอบครัวต่างคนต่างอยู่ ไม่สนใจและใส่ใจ ซึ่งกันและกัน	4.70	-	ตัดออก	-	-
11	ไม่มีใครในครอบครัวถูกทอดทิ้ง/หนีออกจากบ้าน	1.20	x	-	-	-
12	ในครอบครัวของท่านมีการโต้เถียงทุกซัซกัน	10.25	-	ตัดออก	8.00	-
13	เมื่อเกิดปัญหาหนักหน่วงในชีวิต บ้านจะเป็นที่พักพิง และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น	3.20	-	ตัดออก	-	-
14	กล้าบอกสมาชิกในครอบครัวเมื่อเขาทำสิ่งที่คุณไม่ชอบ	6.25	-	คงไว้	1.72	x

องค์ประกอบที่ 2 : การสื่อสารกันในครอบครัว

15	ในครอบครัวของท่านมีการพูดให้กำลังใจ ซึ่งกันและกัน	9.82	-	คงไว้	6.43	-
16	เมื่อสมาชิกในครอบครัวของท่านเกิดปัญหา มีการ หันหน้าปรึกษาหารือ หรือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน	10.72	-	คงไว้	10.19	-

ตารางที่ 1 แบบประเมินสัมพันธภาพครอบครัวไทยจำแนกตามองค์ประกอบ ค่าอำนาจจำแนก และ ความเห็นผู้เชี่ยวชาญ (ต่อ)

ข้อที่	ข้อความถาม	ครั้งที่ 1 (46 ข้อ)		ครั้งที่ 2 (39 ข้อ) โดย ผู้เชี่ยวชาญ	ครั้งที่ 3 (25 ข้อ)	
		t	ตัดออก		t	ตัดออก
17	ในครอบครัวของท่านจะไม่พูดกันโดยตรง แต่จะใช้วิธีการพูดผ่านสมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัวเมื่อเกิดปัญหา	9.16	-	คงไว้	9.43	
18	ในครอบครัวของท่านมีการพูดเล่นเพื่อสร้างบรรยากาศความสุขในครอบครัว	6.76	-	คงไว้	5.84	-
19	ในครอบครัวของท่านมีการพูดจาประตดประชันต่อกัน	7.21	-	คงไว้	7.34	-
20	ในครอบครัวของท่านมีการโต้เถียงทุกซ่ทุกกัน	10.25	-	คงไว้	8.00	-
21	สมาชิกในครอบครัวพูดคุยกันด้วยความเข้าใจ	6.25	-	ตัดออก	-	-
22	สมาชิกในครอบครัวสื่อสารกันแบบถนอมน้ำใจในการเปิดเผยความรู้สึก	6.19	-	ตัดออก	-	-
23	ท่านไม่สามารถพูดในสิ่งที่คิดหรือรู้สึกให้กับสมาชิกในครอบครัวได้	1.20	x	-	-	-
24	แม้ยุ่งท่งกันสมาชิกในครอบครัวยังมีการติดต่อสื่อสารกันนครอบครัว	1.71	x	-	-	-
25	สมาชิกในครอบครัวของท่านสามารถพูดคุยอย่างเปิดเผยได้ทุกเรื่อง	5.73	-	ตัดออก	-	-
26	มีการพูดชมเชยกันนครอบครัวเมื่อสมาชิกนครอบครัวทำลิ่งดี ๆ	5.62	-	ตัดออก	-	-
องค์ประกอบที่ 3 : การทำกิจกรรมร่วมกันนครอบครัว						
27	นครอบครัวท่านมีช่วงเวลาที่จะพูดคุยกันถึงลิ่งที่เกิดขึ้นนแต่ละวัน	9.50	-	คงไว้	-	-
28	นครอบครัวของท่านมีการรับประทานอาหารร่วมกันอย่างน้อย 3-4 มื้อนแต่ละสัปดาห์	4.98	-	ตัดออก	-	-
29	นครอบครัวท่านมีการทำกิจกรรมนอบ้านร่วมกัน เช่นการท่งเทียะ การดูภาพยนตร์ การรับประทานอาหารนอบ้าน เป็นต้น	10.02	-	คงไว้	8.05	-
30	นครอบครัวของท่านมีการรับประทานอาหารเย็นร่วมกันเป็นประจำหรือเท่าที่โอกาสอำนวย	0.90	x	-	-	-

ตารางที่ 1 แบบประเมินสัมพันธภาพครอบครัวไทยจำแนกตามองค์ประกอบ ค่าอำนาจจำแนก และ ความเห็นผู้เชี่ยวชาญ (ต่อ)

ข้อที่	ข้อความถาม	ครั้งที่ 1 (46 ข้อ)		ครั้งที่ 2 (39 ข้อ) โดย ผู้เชี่ยวชาญ	ครั้งที่ 3 (25 ข้อ)	
		t	ตัดออก		t	ตัดออก
31	สมาชิกในครอบครัวของท่านยินดีใช้เวลาเพื่อช่วยเหลือในการทำกิจกรรมในครอบครัว	3.59	-	ตัดออก	-	-
32	แม้ช่วงเวลาที่อยู่ร่วมกันในครอบครัวจะมีน้อย แต่เป็นช่วงเวลาที่มีความสุข	10.00	-	คงไว้	10.00	-
33	ในครอบครัวของท่านมีการทำกิจกรรมร่วมกันภายในบ้าน เช่น การรับประทานอาหาร การทำงานบ้าน การดูทีวี เป็นต้น	11.25	-	คงไว้	15.12	-
34	ในครอบครัวของท่านเคารพความเป็นส่วนตัวของกันและกัน	6.41	-	คงไว้	-	-
องค์ประกอบที่ 4 : การรู้จักบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว						
35	ในครอบครัวของท่านมีการปลูกฝังหรือแนะนำให้สมาชิกทำสิ่งที่ดีงาม	7.17	-	คงไว้	7.80	-
36	ในครอบครัวของท่านมีการแบ่งเบาภาระซึ่งกันและกัน	6.67	-	คงไว้	7.76	-
37	สมาชิกในครอบครัวรับผิดชอบงานตามหน้าที่ ความรับผิดชอบของตนเองเมื่อได้รับมอบหมาย	4.25	-	ตัดออก	-	-
38	สมาชิกในครอบครัวรู้จักกฎระเบียบภายในบ้าน และยึดถือปฏิบัติ	1.26	x	-	-	-
39	สมาชิกในครอบครัวเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตให้แก่กันและกัน	4.98	-	ตัดออก	-	-
40	ผู้อาวุโสในบ้านมักเป็นแบบอย่างที่ดีของคำว่า ซื่อสัตย์ ขยันขันแข็งให้กับผู้อย่างน้อยวัย	3.65	-	ตัดออก	-	-
41	สมาชิกในครอบครัวรู้จักประหยัดอดออม	1.02	x	-	-	-
42	มีการดูแลสมาชิกในครอบครัวเมื่อเจ็บป่วยทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ	4.47	-	ตัดออก	-	-
43	สมาชิกในครอบครัวมีการดูแลเอาใจใส่ชีวิตประจำวัน เช่นเรื่องอาหาร สุขภาพ ความสะอาด เป็นต้น	2.59	-	ตัดออก	-	-

ตารางที่ 1 แบบประเมินสัมพันธภาพครอบครัวไทยจำแนกตามองค์ประกอบ ค่าอำนาจจำแนก และ ความเห็นผู้เชี่ยวชาญ (ต่อ)

ข้อที่	ข้อคำถาม	ครั้งที่ 1 (46 ข้อ)		ครั้งที่ 2 (39 ข้อ)		ครั้งที่ 3 (25 ข้อ)	
		t	ตัดออก	โดย	ผู้เชี่ยวชาญ	t	ตัดออก
44	ในครอบครัวของท่านสมาชิกแต่ละคนปฏิบัติตาม บทบาทหน้าที่ของตนเอง	7.09	-	คงไว้		7.80	-
45	มีการปฏิบัติตามข้อตกลงร่วมกันภายในบ้าน	0.47	x	-		-	-
46	สมาชิกในครอบครัวรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง เช่น หัวหน้าครอบครัวทำหน้าที่หาเลี้ยงครอบครัว เป็นภรรยาทำหน้าที่แม่บ้าน เป็นผู้อาวุโสในครอบครัว เป็นแบบอย่างที่ดี อบรมสั่งสอนบุตรหลาน หรือ บุตรหลานทำหน้าที่เรียนหนังสือ เป็นต้น	3.59	-	คงไว้		1.71	x

ขั้นตอนที่ 2 : ศึกษาความตรงเชิงโครงสร้าง และความเที่ยง ทำการตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างทางทฤษฎีจำนวน 2 ครั้งด้วยเทคนิค กลุ่มรู้จัก (known group technique) ในการปรับปรุงครั้งที่ 1 ใช้แบบสำรวจฉบับ 25 ข้อ ทดสอบในกลุ่มตัวอย่างที่สัมพันธภาพครอบครัวดี จำนวน 21 คน ซึ่งเป็นเพศหญิงร้อยละ 90.5 เพศชายร้อยละ 9.5 อายุเฉลี่ย 42.8 ปี ร้อยละ 52.4 มีรายได้พอใช้ และเหลือเก็บ ร้อยละ 23.8 มีรายได้พอใช้แต่ไม่เหลือเก็บ และร้อยละ 23.8 มีรายได้ไม่พอใช้ เกือบทั้งหมดเป็นครอบครัวเดี่ยวมีสมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย 4.3 คน ร้อยละ 95.2 จบการศึกษาระดับปริญญาตรี และร้อยละ 4.8 จบการศึกษาระดับ ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ สัมพันธภาพครอบครัวไม่ดี จำนวน 21 คน เป็น เพศหญิงร้อยละ 72.4 เพศชายร้อยละ 27.6 อายุ

เฉลี่ย 38.7 ปี ร้อยละ 47.6 มีรายได้พอใช้แต่ไม่เหลือเก็บ ร้อยละ 33.3 มีรายได้ไม่พอใช้ และร้อยละ 19.1 มีรายได้พอใช้และเหลือเก็บ ร้อยละ 61.9 เป็นครอบครัวเดี่ยว ร้อยละ 38.1 เป็นครอบครัวขยาย สมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย 5.6 คน ร้อยละ 61.9 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย-ประกาศนียบัตรวิชาชีพ และร้อยละ 38.1 จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี พบว่ากลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มมีคะแนนเฉลี่ยความคิดเห็นด้านสัมพันธภาพครอบครัวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

ในการปรับปรุงครั้งที่ 2 ของแบบสำรวจ ฉบับ 23 ข้อ ทดสอบในกลุ่มตัวอย่างที่สัมพันธภาพ ครอบครัวดี จำนวน 18 คน ซึ่งเป็นเพศหญิงร้อยละ 100.0 อายุเฉลี่ย 36.7 ปี ร้อยละ 72.2 มีรายได้พอใช้และเหลือเก็บ ร้อยละ 27.8 มีรายได้พอใช้แต่ไม่เหลือเก็บ ร้อยละ 61.1 เป็นครอบครัวเดี่ยว

ร้อยละ 16.7 เป็นครอบครัวขยาย และร้อยละ 22.2 เป็นครอบครัวที่มีแต่พี่น้องอาศัยอยู่ด้วยกัน สมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย 5.3 คน ร้อยละ 55.5 จบการศึกษาระดับปริญญาตรี และร้อยละ 44.5 จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวไม่ดี จำนวน 18 คน เป็นเพศหญิงร้อยละ 50 เพศชาย ร้อยละ 50 อายุเฉลี่ย 32.8 ปี ร้อยละ 44.4 มีรายได้พอใช้ และเหลือเก็บ ร้อยละ 33.3 มีรายได้พอใช้แต่ไม่เหลือเก็บ ร้อยละ 22.3 มีรายได้ไม่พอใช้

ร้อยละ 55.5 เป็นครอบครัวเดี่ยว ร้อยละ 33.3 เป็นครอบครัวขยาย และร้อยละ 11.2 เป็นครอบครัวที่มีแต่พี่น้องอาศัยอยู่ด้วยกัน สมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย 6.8 คน ร้อยละ 55.5 จบการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ร้อยละ 33.3 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และร้อยละ 11.2 จบการศึกษาระดับปริญญาตรี พบว่ากลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มมีคะแนนเฉลี่ยความคิดเห็นด้านสัมพันธภาพครอบครัวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลของคะแนนเฉลี่ยความคิดเห็นด้านสัมพันธภาพครอบครัวฉบับ 25 ข้อ และ 23 ข้อ ของกลุ่มตัวอย่างที่มีสัมพันธภาพครอบครัวไม่ดี และสัมพันธภาพของครอบครัวดี

กลุ่มตัวอย่าง	n	ฉบับ 25 ข้อ		ฉบับ 23 ข้อ		
		ค่าเฉลี่ย (SD)	p	n	ค่าเฉลี่ย (SD)	p
สัมพันธภาพครอบครัวไม่ดี	21	75.0 (0.7)	<.01	18	62.5 (0.5)	<.01
สัมพันธภาพครอบครัวดี	21	104.0 (0.4)		18	103.8 (0.4)	

หาความสอดคล้องภายในของแบบสำรวจฉบับ 23 ข้อด้วย Cronbach's alpha coefficient มีค่า 0.92

วิจารณ์

การศึกษาความตรงเชิงเนื้อหาของแบบสำรวจฉบับ 23 ข้อ พบว่ามีข้อคำถามในแต่ละองค์ประกอบแตกต่างกันโดยองค์ประกอบเรื่องความผูกพัน เอื้ออาทร และการให้เกียรติ ซึ่งกันและกัน มีจำนวนข้อคำถาม 9 ข้อ การสื่อสารภายในครอบครัว 6 ข้อ การทำกิจกรรมร่วมกันในครอบครัว 5 ข้อ และ การรู้จักบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว 3 ข้อ การที่จำนวนข้อคำถามในองค์ประกอบเรื่องความผูกพัน เอื้ออาทร และการให้เกียรติซึ่งกันและกันมี

จำนวนข้อมากที่สุดเป็นเพราะนิยามของสัมพันธภาพครอบครัวที่กล่าวถึง มีแนวคิดพื้นฐานของครอบครัวภายใต้บริบทและวัฒนธรรมไทยตามนิยามของ นิตยา คชภักดี¹¹ สอดคล้องกับงานวิจัยของผจงจิตต์ พัทธกษการ¹² ที่ได้ศึกษาความเป็นปึกแผ่นของครอบครัว โดยสัมภาษณ์สามี-ภรรยาจำนวน 480 ครอบครัวในจังหวัดราชบุรี และพบว่าลักษณะสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัวที่ทำให้ครอบครัวเป็นปึกแผ่นต้องประกอบด้วย 6 มิติ และ มีน้ำหนักปัจจัยในแต่ละมิติไม่เท่ากัน ซึ่งเรียงลำดับ

น้ำหนักจากมากสุดคือความมีน้ำใจและเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน ขณะที่การทำหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว มีน้ำหนักน้อยสุดเนื่องจากในสังคมไทยยุคปัจจุบันที่สภาพการบีบคั้นทางเศรษฐกิจ สังคม ทำให้สมาชิกในครัวเรือนมีบทบาทที่คาบเกี่ยวกัน

ขั้นตอนที่ 2 หาค่าอำนาจจำแนก มีการตัดข้อคำถามที่มีค่าอำนาจจำแนกน้อยกว่า 1.75 ออกพร้อมปรับปรุงแบบสำรวจจำนวน 2 ครั้ง เมื่อเปรียบเทียบการทดสอบครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 จะพบว่าค่าอำนาจจำแนกครั้งที่ 2 สูงกว่าครั้งที่ 1 สอดคล้องกับ Edward ที่ได้เคยระบุไว้ว่า ค่า t ที่สามารถวัดความแตกต่างระหว่างกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติควรมีค่าตั้งแต่ 1.75 ขึ้นไป¹³ และการที่ค่าอำนาจจำแนกในครั้งที่ 2 มีค่าสูงกว่าการทดสอบครั้งที่ 1 แสดงให้เห็นว่าแบบสำรวจทุกข้อได้ผ่านการคัดเลือกมาอย่างดีมาแล้วจากการทดสอบครั้งแรก จึงสามารถจำแนกกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มที่มีสัมพันธภาพของสมาชิกภายในครอบครัวดี และกลุ่มที่มีสัมพันธภาพของสมาชิกภายในครอบครัวไม่ดีได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนการหาค่าความตรงเชิงโครงสร้างจำนวน 2 ครั้ง จะเห็นว่าค่า t ในครั้งที่ 2 สูงกว่าในครั้งแรกทั้งนี้เพราะได้มีการปรับปรุงคุณภาพของแบบสำรวจอยู่ตลอดเวลา และเมื่อพิจารณาความตรงเชิงโครงสร้างทางทฤษฎีของกลุ่มรัฐจัดทั้ง 2 ครั้ง จะเห็นความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัวโดยในครั้งแรกกลุ่มตัวอย่างที่มีปัญหาด้านสัมพันธภาพจะมีค่าเฉลี่ยของคะแนนสัมพันธภาพมากกว่าในครั้งที่ 2 แสดงให้เห็นว่าแบบสำรวจฉบับนี้มีความตรงเชิงโครงสร้าง

และสามารถจำแนกครอบครัวที่มีปัญหาสัมพันธภาพครอบครัวในภาพรวมได้ในเบื้องต้น

จากการหาค่าความสอดคล้องภายในด้วยสูตรสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค แสดงให้เห็นถึงความสอดคล้องภายใน ที่อยู่ในระดับดีมากตามที่ Guildford ได้กำหนดไว้คือ แบบสำรวจที่มีคุณภาพควรมีค่าความสอดคล้องภายในอยู่ในช่วง 0.70-0.98¹⁴ นอกจากนี้ Garrett ยังระบุอีกว่าแบบสำรวจที่ใช้วินิจฉัยบุคคลควรมีค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป¹⁵ นั่นหมายถึงแบบสำรวจสัมพันธภาพครอบครัวไทยฉบับ 23 ข้อ มีค่าความสอดคล้องภายในได้มาตรฐาน ดังนั้นแบบสำรวจฉบับนี้มีคุณภาพเพียงพอและสามารถนำไปใช้คัดกรองครอบครัวทั่วไปทั้งครอบครัวเดี่ยว ครอบครัวขยายหรือครอบครัวแบบอื่นๆ เพื่อค้นหาปัญหาสัมพันธภาพครอบครัวในภาพรวมได้

ข้อเสนอแนะ

ควรมีการทำวิจัยเชิงสำรวจ หาเกณฑ์ปกติและคะแนนจุดตัด เพิ่มเติมในกลุ่มประชากรไทยทั่วประเทศ เพื่อจัดทำเป็นแบบวัดสัมพันธภาพครอบครัวฉบับมาตรฐาน ใช้ในการวัดประเมินสัมพันธภาพครอบครัวไทย

สรุป

จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าแบบสำรวจสัมพันธภาพครอบครัวไทยมีความน่าเชื่อถือสามารถนำไปใช้ประเมินสมาชิกในครัวเรือนที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป เพื่อสำรวจสัมพันธภาพครอบครัวในภาพรวมได้

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ ดร.อนุชัย รามวรานกุล และ ดร. ปิยะนันท์ หิรัญย์ชโลธร คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ที่ได้ตรวจสอบความตรงของเนื้อหาแบบสำรวจและเป็นที่ปรึกษาในเรื่องสถิติและการวิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

1. ช่าย โพธิ์สีดา และ สุชาดา ทวีสิทธิ์. ครอบครัวไทยในสถานการณ์เปลี่ยนผ่านทางสังคมและประชากร. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล; 2552.
2. กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. สถานการณ์ทางสังคม สถานการณ์ครอบครัว. วารสารกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ 2547;1:4-5.
3. บังอร เทพเทียน, ปิยะฉัตร ตระกูลวงษ์ และ ปรินดา ตาสี. โครงการสำรวจสภาพครอบครัวตามตัวชี้วัดสถาบันครอบครัวเข้มแข็ง. นครปฐม: สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล; 2550.
4. สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว. นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2552. เข้าถึงได้ที่ <http://www.cf.mahidol.ac.th/researchpub/1-46.pdf>. [12 สิงหาคม 2553]
5. จิราพร ชมพิบูล, ปราณี สุทธิสุนทร, เกรียงศักดิ์ ชื้อเลื่อม และ ดุชนิ ดามี. การวิจัยสัมพันธภาพในครอบครัวไทย. นครปฐม: สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล; 2552.
6. ภาควิชาจิตเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล. สร้างสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว. เข้าถึงได้ที่ <http://www.si.mahidol.ac.th/sidoctor/e-pl/admin/article/files/2801.pdf>. [21 มีนาคม 2553]
7. พรหมพิมล หล่อตระกูล. ครอบครัวเข้มแข็ง ในสายใยรักสายใยครอบครัว. สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สหมิตร; 2547.
8. McCubbin HL, Thomson AL, Elver KM. Family Attachment and Changeability Index 8 (FAC 18). In: Toliator J, editor. Family Measurement Technique. California: Sage; 1989.
9. ศิริกุล อิศรานุรักษ์, นุชลดา โรจนพรรณ, ชัยวัฒน์ วงศ์อาษา และ ณัฐกมล ชาญสาธิตพร. รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา สัมพันธภาพครอบครัวกับการเห็นคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว. วารสารกุมารเวชศาสตร์ 2544;39: 30-9.
10. ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ไทย 2007. งานวิทยานิพนธ์เรื่องสัมพันธภาพในครอบครัวและความสุขในครอบครัว. เข้าถึงได้ที่ <http://www.thaithesis.org/search.php?fld=all&s>. [12 สิงหาคม 2553]
11. นิตยา คชภักดี. โครงการศึกษาเพื่อพัฒนาตัวชี้วัด “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” รายงานการศึกษาขั้นสุดท้าย. นครปฐม: สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล; 2545.
12. ผจจจิตร พิทักษ์ภากร. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเป็นปีกแผ่นของครอบครัวไทย. [วิทยานิพนธ์ดุซฐิปัตต]. นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล; 2543.
13. Alen Edward. Techniques of Attitude Scale Construction. New York: Appletion-Century; 1957.
14. Guildford JP, Fruchter B. Fundamental Statistics in Psychology and Education. Tokyo: McGraw-Hill Kagakusha; 1987.
15. Garrett HE. Statistics in Psychology and Education. London:Longman Green; 1958.